

Περιεχόμενα

1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡ_ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ 11/06/2023 σελ.8

Ανάπτυξη, απασχόληση και δημογραφικό

Του ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΑΜΟΥΖΗ

Η χώρα μας αντιμετωπίζει ένα οξυτάτο δημογραφικό πρόβλημα και επίσης μια αυξανόμενη έλλειψη ανειδίκευτου αλλά και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Από το 2010, ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται σταθερά κάθε χρόνο (περίπου κατά 40.000), παρά τη βελτίωση του προσδόκιμου ζωής. Αν αυτή η τάση συνεχιστεί σε βάθος χρόνου, θα καταλήξουμε με πληθυσμό 7,5 εκατομμυρίων το 2050, έναντι 10,6 εκατομμυρίων σήμερα (η Τουρκία θα έχει πληθυσμό 140 εκατομμυρίων το 2050), μια πολλαπλάσιου επικίνδυνη εξέλιξη.

Είμαστε προφανώς αντιμετώπιζομε με μια σοβαρή απειλή της οποίας τη σημασία οι εκάστοτε κυβερνήσεις έχουν μάλλον υποτιμήσει. Οι κίνδυνοι για τη χώρα είναι μεγάλοι, ιδιαίτερα για τα εθνικά μας συμφέροντα, τις αναπτυξιακές μας δυνατότητες, τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού μας συστήματος και τη μεσοπρόθεσμη ευημερία του τόπου. Ουσιαστικά, διατηρήσιμοι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης δεν μπορούν να επιτευχθούν μεσοπρόθεσμα με σταθερή μείωση του ενεργού εργατικού δυναμικού.

Η δημογραφική πρόκληση οφείλεται στο ότι οι γεννήσεις ανά γόνιμη γυναίκα έχουν μειωθεί δραματικά, στο 1,2 πρόσφατα, από 2,0 περίπου πριν από 15-20 χρόνια, ένας σημαντικός αριθμός συμπατριωτών μας έφυγαν στο εξωτερικό για απασχόληση την περασμένη δεκαετία, χειρότερουσαν οι οικονομικές συνθήκες λόγω της ελληνικής οικονομικής κρίσης, αλλάζουν οι οικογενειακές κοινωνικές συνθήκες (π.χ. τεκνοποίηση σε μεγαλύτερη ηλικία, αύξηση διαζυγίων), υπάρχει σοβαρή υστέρηση μέτρων στήριξης της οικογένειας με παιδιά, καθώς και ανεπάρκεια των αναγκαίων δημοσίων και ιδιωτικών κοινωνικών υποδομών.

Η σταθερή πληθυσμιακή συρρίκνωση οδηγεί σε μείωση του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού, πρόβλημα το οποίο επαυξάνεται την τρέχουσα περίοδο από τον σοβαρό περιορισμό των μεταναστευτικών ροών, την εφαρμοσμένη κοινωνική πολιτική σε θέματα εργασίας, που οδηγεί σε χαμηλότερη συμμετοχή του ενεργού πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό της χώρας, τις πολιτικές για την ανεργία που μάλλον δεν εν-

θαρρύνουν την απασχόληση, τις πολιτικές βελτίωσης των δεξιοτήτων των εργαζομένων που δεν αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τη διαρθρωτική ανεργία, κυρίως στους νέους και στις γυναίκες, παρότι ξεδεύονται εκατοντάδες εκατομμύρια δημοσίων πόρων, και από το γεγονός ότι ο ευρύτερος δημόσιος τομέας απασχολεί περισσότερο προσωπικό από αυτό που χρειάζεται, ιδιαίτερα τώρα που υλοποιείται επιθετικό πρόγραμμα ψηφιοποίησης του. Χρειάζεται να υλοποιήσουμε πολιτικές επένδυσης της απασχόλησης και όχι στήριξης της ανεργίας.

Στον ευρύτερο δημόσιο τομέα χρειάζεται μια γενναία μεταρρύθμιση που θα απελευθέρωνε παραγωγικούς πόρους. Καθετοποιημένη ψηφιοποίηση και εφαρμογή σύγχρονων τεχνολογιών, κεντροποίηση δραστηριοτήτων (π.χ. προμήθειες), διοικητική και λειτουργική αναδιοργάνωση, συνδυασμός αξιοκρατικών κριτηρίων με σύγχρονα συστήματα αξιολόγησης και υπηρεσιακής εξέλιξης, σύνθεση αμοιβών με παραγωγικότητα, προγράμματα σταδιακής και σχεδιασμένης εσωτερικής μετακίνησης και μετεκπαίδευσης του προσωπικού, ιδιωτικοποιήσεις, συγχωνεύσεις οργανισμών, επιλεκτικό κλείσιμο των κοινωνικών και οικονομικά αναστασιογενών δημοσίων φορέων και παροχή κινήτρων για τη μετακίνηση του πλεονάζοντος προσωπικού από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα.

Για την αντιμετώπιση της έλλειψης εργατικού δυναμικού, η κυβέρνηση προχώρησε επίσης στην υλοποίηση ενός γενναίου προγράμματος φορολογικών κινήτρων με στόχο να ενθαρρύνει τον επαναπατρισμό Ελλήνων του εξωτερικού, πρόγραμμα το οποίο δεν φαίνεται να αποδίδει το προσδοκώμενο όφελος. Ποιες είναι οι κύριες αιτίες αυτού του φαινομένου; Κυριαρχούν οι θετικές διαφορές καθαρών αμοιβών υπέρ ξένων χωρών σε σύγκριση με την Ελλάδα, οι καλύτερες προοπτικές εργασιακής εξέλιξης στο εξωτερικό, τα ελληνικά πανεπιστήμια και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας δεν προσφέρουν ελκυστικό εργασιακό περιβάλλον και ανταγωνιστικές αμοιβές, τα ερευνητικά κέντρα στη χώρα είναι λίγα, η εγκριτική διαδικασία επαναπατρισμού γραφειοκρατι-

Εάν το δημογραφικό πρόβλημα δεν αντιστραφεί, θα καταλήξουμε με πληθυσμό 7,5 εκατομμυρίων το 2050, όταν η Τουρκία θα έχει πληθυσμό 140 εκατομμυρίων, μια πολλαπλάσιου επικίνδυνη εξέλιξη.

Χρειάζεται να υλοποιηθούν πολιτικές επένδυσης της απασχόλησης και όχι στήριξης της ανεργίας.

και η μέση ελληνική επιχείρηση είναι μικρού μεγέθους και οικογενειακής ιδιοκτησίας και διοίκησης, με αποτέλεσμα να μην ενσωματώνει εύκολα στελέχη που έχουν μάθει να εργάζονται σε θεσμικό και συλλογικό εργασιακό περιβάλλον διαχείρισης και λήψης αποφάσεων.

Αλλά κεντρικός πυλώνας αντιμετώπισης του δημογραφικού προβλήματος αποτελεί η υλοποίηση μιας ρηθικέλευσης οικογενειακής, κοινωνικής πολιτικής, με δέσμη κινήτρων και μέτρων στήριξης της ελληνικής οικογένειας, με στόχο να ενθαρρύνουμε τις γεννήσεις. Τέτοιες πρωτοβουλίες θα μπορούσαν να είναι: γενναίες πολυτελείς φοροαπαλλαγές και χαμηλότερο φορολογικό συντελεστής, μνιναίες επιδοτήσεις και κίνητρα σε οικογένειες για κάθε νέο παιδί που γεννιέται, σημαντική αύξηση των επιδομάτων τέκνων στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, εφάπαξ μόνους για κάθε γέννηση παιδιού, παροχή υπηρεσιών όλων των κοινωνι-

κή με πολλαπλά οφέλη. Η Ισπανία έχει πάνω από 10 εκατομμύρια κατοίκους εξωτερικού ιδιοκτήτες ακινήτων, ενώ στην Ελλάδα έχουμε σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης του θεσμού. Χρειάζεται σχέδιο με αυστηρούς οικολογικούς κανόνες, μέσω της δημιουργίας οικιστικών συστάδων, ακόμη και σε δημόσια γη, με υποδομές και προγράμματα χρηματοδότησης σε προεπιλεγμένες περιοχές της χώρας, με στόχο την προσέλκυση κατοίκων εξωτερικού να αποκτήσουν σπίτι στην Ελλάδα.

Η αποτελεσματικότητα των παραπάνω μέτρων διαφαίνεται ότι εξελίσσεται οραλά, αλλά ο βαθμός επιτυχίας είναι ακόμη περιορισμένος. Ίσως χρειάζεται να αυξανόμενος ανταγωνισμός με αντίστοιχες πρωτοβουλίες από άλλες χώρες, ενώ οι παραπάνω ενέργειες δεν αντιμετωπίζουν το άμεσο καθοριστικό ζήτημα της αυξανόμενης έλλειψης εργατικών χεριών.

Σήμερα χρειαζόμαστε επειγόντως τουλάχιστον 300.000 εργατικά χέρια σε εποχική και μόνιμη βάση, συνεπώς αποτελεί λύση ανάγκης να διαμορφώσουμε μια σύγχρονη μεταναστευτική πολιτική, βελτιώνοντας τους όρους και την ταχύτητα νομιμοποίησης των παρόντων μεταναστών στην Ελλάδα, συνάπτοντας διακρατικές συμφωνίες για εποχική απασχόληση και προσωρινή διαμονή και προσφέροντας στοχευμένα ισχυρότερα κίνητρα για τη μόνιμη μεταγκατάσταση στην Ελλάδα οικογενειακά και εργαζομένων από φτωχότερες χώρες με χαρακτηριστικά που αφομοιώνονται ευκολότερα από την ελληνική κοινωνία.

Αλλά για την επιτυχή αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος απαιτείται να ικανοποιηθούν επίσης δύο κρίσιμες οικονομικές προϋποθέσεις.

Πρώτον, να επικρατήσει στη χώρα οικονομική αισιοδοξία και ισχυρή αναπτυξιακή προοπτική, όπου οι Έλληνες εργαζόμενοι, εντός και εκτός Ελλάδας, αλλά και οι νόμιμοι μετανάστες, θα αισθάνονται μεγαλύτερη σιγουριά για τα μελλοντικά τους εισοδήματα και τις δυνατότητες απασχόλησης, με αποτέλεσμα να αυξηθεί σημαντικά το δυνητικό διαθέσιμο εργατικό δυναμικό.

Δεύτερον, επειδή με βάση τα παραπάνω δημογραφικά δεδομένα το σχετικό κόστος εργασίας θα ακολουθήσει σταθερά ανοδική πορεία τα επόμενα χρόνια, σημαντικό τμήμα των αναγκών σε εργατικό δυναμικό θα πρέπει να υποκατασταθεί από μεγάλες και μικρές εγχώριες και ξένες επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου και τεχνολογίας, ώστε να αυξηθεί σημαντικά η παραγωγικότητα.

Απαιτείται μια άνευ προηγουμένου επενδυτική άνοξη στην Ελλάδα, στριχόμενη σε ξένα και εγχώρια κεφάλαια, με τις επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ να κινούνται κοντά στο 25% επίως για πολλά χρόνια, μια μεγάλη και δύσκολη πρόκληση για όλους, έναντι 14% που κατεγράφη το 2022, με αντίστοιχο μέσο όρο στην Ευρώζωνη 22%. Χρειάζεται ισχυρή πολιτική βούληση, σχέδιο δράσης και απόλυτα φιλική διάθεση προς την επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις. Σημαντική συνδρομή σε αυτή την κατεύθυνση θα αποτελέσουν οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το περίφημο RRF, και οι πόροι των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων, που σε συνδυασμό με την τραπεζική χρηματοδότηση και τα ιδιωτικά κεφάλαια θα μπορούσαν να αφορέσουν το εντυπωσιακό ποσό των 90 δις. ευρώ την επόμενη πενταετία. Παρόλ'αυτα, κρίσιμους παράγοντες επίσης για την αναπτυξιακή δυναμική της χώρας αποτελούν η υλοποίηση των έργων υποδομής, αλλά κυρίως η επενδυτική αφύπνιση των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που φαίνεται ότι υστερούν σε επενδυτικά σχέδια και χρηματοδότηση. Το μικρό μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων (μέσος τζίρος 12 εκατ. ευρώ) και ο οικογενειακός τους χαρακτήρας αποτελούν, ενίοτε, τροχόπεδη για την υλοποίηση των αναγκαίων επενδύσεων, του ψυφιακού μετασχηματισμού τους και της επίτευξης μεγαλύτερης οικονομικής εξωστρέφειας, ενώ ο πρόσφατος νόμος των συγχωνεύσεων και εξαγορών επιχειρήσεων είχε πενιχρά αποτελέσματα και πρέπει να επανεξεταστεί σε νέα, ριζοσπαστική βάση.

Ο κ. Νίκος Καραμούζης είναι πρόεδρος SMERemediateCap, μη εκτελεστικός πρόεδρος Grant Thornton, Ελλάδα.